

Contes i narracions sobre la mort i el dol per a infants i adolescents

Recull a càrrec de Concepció Poch - Octubre 2006

- BEUSCHER, A. – HAAS, C., *Més enllà del gran riu*. Barcelona, Joventut, 2004.
- BUSCAGLIA, L., *La tardor de Freddy, la fulla. Una història de la vida*. Barcelona, Urano-Emecé, 1988.
- CAPDEVILA, R. - GAUDRAT, M. A., *L'enterrament*. Barcelona, La Galera, 1987.
- CELA, J., *Coi de Quico !* Barcelona, La Galera, 2003.
- CELA, J., *L'herència*. Barcelona, Cruïlla, 2005.
- COMPANY, M., *El Santi i la Nona. Adéu àvia*. Barcelona, Timun Mas, 1994.
- CORTINA, M., *On és el iaió?* València, Tàndem edicions, 2001.
- DE PAOLAT, T., *L'àvia de dalt i l'àvia de baix*. Barcelona, Cruïlla, 1994.
- DÉU PRATS, J., *Així era l'avi*. Barcelona, Parenting, 2003.
- DUMAS, P. *L'altre costat de la vida*. Barcelona, Aliorna, 1987.
- ELZBIETA, *La mort d'en Tim*. Barcelona, Cruïlla, 2002.
- KÜBLER-ROSS, E., *Recuerda el secreto*. Barcelona, Luciérnaga, 1992.
- LABBÉ, B.; PUECH, M., *La vida i la mort*. Barcelona, Cruïlla, 2001.
- LARREULA, E., *Alba*. Barcelona, La Galera, 1997.
- MARTÍNEZ, M.; SOLÉ, C., *Jo les volia*. Barcelona, Destino, 1984.
- ONYEFULU, I., *D de despedida*. Barcelona, Intermón Oxfam, 2001.
- PRIM, E., *L'àvia Pepa se'n va*. Barcelona, Abadia de Montserrat, 1998.
- RAMÓN, E. – OSUNA, R., *No és fàcil, petit esquirol!* Barcelona, Kalandraka, 2003.
- SAINT MARS, D. - BLOCH, S., *S'ha mort l'avi*. Barcelona, La Galera, 1998.
- SOMERS, P., *El nen dels estels*. Barcelona, ING Edicions, 2005.
- VARLEY, S., *Gracias, tejón*. Madrid, Altea, 1985.
- VERREPT, P., *Et trobo a faltar*. Barcelona, Joventut, 2000.
- WIKD, M., *Nana vieja*. Caracas, Ekaré, 2003.
- WILHELM, H. *Jo sempre t'estimaré*. Barcelona, Joventut, 1989.

Per explicar la mort i el dol a infants i adolescents

- BAUM, H., *¿Está la abuelita en el cielo? Cómo tratar la muerte y la tristeza*. Barcelona, Oniro, 2003.
- DE LA HERRÁN, A. i altres, *¿Todos los caracoles se mueren siempre? Cómo tratar la muerte en educación infantil*. Madrid, Ediciones de la Torre, 2000.
- DE LA HERRÁN, A. – CORTINA, M., *La muerte y su didáctica. Manual para Educación Infantil, Primaria y Secundaria*. Madrid, Universitas, 2006.
- DÍAZ, I., *I ara, on és? Com ajudar els nens i els adolescents a entendre la mort*. Barcelona, Viena, 2004.
- HUISMAN - PERRIN, E., *La mort explicada a la meva filla*. Barcelona, Empúries, 2003.
- KROEN, W., *Cómo ayudar a los niños a afrontar la pérdida de un ser querido. Un manual para adultos*. Barcelona, Oniro, 2002.
- LABBÉ, B.; PUECH, M., *La vida i la mort*. Barcelona, Cruïlla, 2001.
- POCH, C., *De la vida i de la mort. Recursos per a la família i l'escola*. Barcelona, Claret, 2006.
- POCH, C. - HERRERO, O., *La muerte y el duelo en el contexto educativo. Reflexiones, testimonios y actividades*. Barcelona, Paidós, 2003.
- TURNER, M., *Cómo hablar con niños y jóvenes sobre la muerte y el duelo*. Barcelona, Paidós, 2004.
- VASSART, M.-COMELLA, A. *Llibre de la vida, Llibre de l'altra vida*. Barcelona, Montena, 1996.
- WOLFELT, A., *Consejos para niños ante el significado de la muerte*. Barcelona, Diagonal, 2001.
- WOLFELT, A., *Consejos para jóvenes ante el significado de la muerte*. Barcelona, Diagonal, 2001.

BIBLIOGRAFIA MORT - DOL (joves i adults)

- Ariès, Ph., *Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días*. Barcelona, El Acantilado, 2000.
- Bucay, J., *El camino de las lágrimas*. Barcelona, Grijalbo, 2003.
- Díaz Teba, I., *I ara, on és? Com ajudar els nens i els adolescents a entendre la mort*. Barcelona, Viena, 2004.
- Frankl, V.E., *El hombre en busca de sentido*. Barcelona, Herder, 1994.
- Gea, A., *Acompañant en la pèrdua*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.
- Hennezel, M. de, *La mort íntima*. Barcelona, Viena Helios, 2005.
- Hennezel, M i Leloup, J.Y., *L'art de morir. Tradicions religioses i espiritualitat humanista davant la mort*. Barcelona, Helios, 1998.
- Huisman-Perrin, E., *La mort explicada a la meva filla*. Barcelona, Empúries, 2003.
- Kroen, W., *Cómo ayudar a los niños a afrontar la pérdida de un ser querido. Un manual para adultos*. Barcelona, Oniro, 2002.
- Kübler-Ross, E., *Los niños y la muerte*. Barcelona, Luciérnaga, 1992.
- Kübler-Ross, E., *Preguntas y respuestas a la muerte de un ser querido*. Barcelona, Martínez Roca, 1998.
- García, L., *Cerimònies i festes a mida. Idees pràctiques i originals per a ocasions especials*. Barcelona, Mina, 2005.
- Lee, C., *La muerte de los seres queridos. Cómo afrontarla y superarla*. Barcelona, Plaza & Janés, 1995.
- Lorente, R. - Vilamitjana, J., *Propostes per a una litúrgia funerària laica*. Girona, Quaderns de les 7 Sivelles, 2001.
- Lukas, E., *En la tristeza pervive el amor*. Barcelona, Paidós, 2002.
- Mèlich, J. C. i Poch, C., "La necessitat d'una Pedagogia de la Mort a l'Escola", *Rev. Perspectiva Escolar*, núm. 188 Oct. 1994, pp. 46-51. Barcelona: Associació de mestres Rosa Sensat, 1994.
- Mèlich, J.C., *Filosofía de la finitud*. Barcelona, Herder, 2002.
- Neimeyer, R., *Aprender de la pérdida. Una guía para afrontar el duelo*. Barcelona, Paidós, 2001.
- Nuland, S., *Cómo morimos. Reflexiones sobre el último capítulo de la vida*. Madrid, Alianza, 1995.
- Pàmies, T., *Conviure amb la mort*. Barcelona, Empúries, 2003.
- Poch, C., *De la vida i de la mort. Recursos per a la família i l'escola*. 2a edició actualitzada. Barcelona, Claret, 2006.
- Poch, C. - Herrero, O., *La muerte y el duelo en el contexto educativo. Reflexiones, testimonios y actividades*. Barcelona, Paidós, 2003.
- Poch, C., *Catorce cartas a la muerte (sin respuesta)*. Barcelona, Paidós, 2005.
- Roth, Ph., *Patrimonio*. Barcelona, Seix & Barral, 2004.
- Serrano, S., *El regal de la comunicació*. Barcelona, Ara Llibres, 2004.
- Singer, P., *El derrumbre de nuestra ética tradicional*. Barcelona, Paidós, 1997.
- Sontag, S., *La malaltia com a metàfora*. Barcelona, Empúries, 1997.
- Thomas, L.V., *La muerte, una lectura cultural*. Barcelona, Paidós, 1991.
- Tizón, J.L., *Pérdida, pena, duelo. Vivencias, investigación y asistencia*. Barcelona, Fundació Vidal i Barraquer – Paidós, 2004.

- Vilanova, M., *La mort, una lliçó de vida?* Barcelona, Mediterrània, 2005.
- Wolfelt, Al., *Consejos para jóvenes ante el significado de la muerte.* Barcelona, Editorial Diagonal/Grup 62, 2001.

NARRATIVA

- Albom, M., *Els dimarts amb Morrie. Un vell, un jove i la gran lliçó de la vida.* Barcelona, Empúries, 1999.
- Albom, M., *Les cinc persones que trobaràs al cel.* Barcelona, Empúries, 2004.
- Allende, P., *Paula.* Barcelona, Plaza & Janés, 1995.
- Brockmeier, K., *Breu història dels que ja no hi són.* Barcelona, Columna, 2005.
- Cela, J., *El doble secret de l' àvia.* Barcelona, Empúries, 1991.
- Cela, J., *L' herència,* La Galera, 2005.
- Coetzee, J.M., *Home lent,* Barcelona, Edicions 62, 2005.
- Coetzee, J.M., *L' edat de ferro,* Barcelona, Edicions 62, 2003.
- Delibes, M., *Cinco horas con Mario,* Barcelona, Destino, 1976.
- Delibes, M., *La sombra del ciprés es alargada.* Barcelona, Destino, 1948.
- Didion, J., *El año del pensamiento mágico.* Global Rhythm Press, 2006.
- Gaarder, J., *La joven de las naranjas,* Madrid, Siruela, 2003.
- Garrido, C., *Te lo contaré en un viaje.* Barcelona, Ares y Mares, 2002.
- Huxley, A., *Un món feliç.* Barcelona, Proa, 1995.
- Lewis, C.S., *Un dol observat.* Barcelona, Columna, 1994.
- Lianas, G. *Així és la vida, Carlota.* Barcelona, Empúries, 1989.
- Nádas, P., *La propia muerte.* Barcelona, Galaxia Gutenberg - Círculo de Lectores, 2006
- Oliva, P., *Els àngels no saben vetllar els morts.* Barcelona, Proa, 1996.
- Saramago, J., *Les intermitències de la mort.* Barcelona, Edicions 62, 2005.
- Tolstoi, Ll., *La mort d' Ivan Illitx.* Barcelona, Quaderns Crema, 2002.
- Vergés de Echenique, P., *Berta. Reúne fuerzas para afrontar el càncer,* Barcelona, Sirpus, 2001.

Revista AULA De Innovación Educativa, número 122 - Junio 2003

Inclou monogràfic titulat:

Pensar, hablar de la muerte y comprometerse con la vida.

BIBLIOGRAFIA PER ABORDAR LA REALITAT DE LA PÈRDUA EL PATIMENT I LA MORT AMB INFANTS D' EDUCACIÓ INFANTIL, PRIMÀRIA, SECUNDÀRIA I ADULTS (Elaborada pel CRP del Maresme II, Pineda de Mar)

Aquesta bibliografia és un recull d'alguns dels llibres que podem trobar a les biblioteques o a les llibreries i que ens poden ser útils per parlar amb infants entre 3 i 12 anys de la pèrdua, el patiment i la mort.

Com qualsevol tria, està sotmesa a variacions en funció dels criteris que hi apliquem. És a dir, abans de fer-ne ús o donar la referència a pares o alumnes, és convenient mirar-se'ls. Alguns són adequats per explicar-los nosaltres i altres per llegir-los de forma individual i comentar-los després conjuntament.

EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL D'EP

- BAWIN, M. (2000): *L'avi d'en Tom ha mort*. Barcelona: Combel. **(C. Inicial)**
BEUSCHER, A.; HAAS, C. (2004): *Més enllà del gran riu*. Barcelona: Joventut **(C. Inicial i C. Mitjà)**
BUSCAGLIA, L. (1988): *La tardor de Freddy, la fulla*. Barcelona: Urano-Emecé. **(Ed. Infantil)**
CAPDEVILA, R. GAUDRAT, M.A. (1987): *L'enterrament*. Barcelona: La Galera.
COLE, B. (1996): *Estirar la pota o com envellim*. Barcelona: Destino. **(Ed. Infantil)**
COMPANY, M.(1994): *El Santi i la Nona. Adéu àvia*. Barcelona: Timun Mas
CORTINA, M. (2001): *On és el iaio?* València: Tàndem **(pel contingut també es pot treballar a C. Mitjà)**
DE PAOLA, T. (1994): *L'àvia de dalt, l'àvia de baix*. Barcelona: Cruïlla.
GLORI, D. (2001): *T'estimaré sempre*. Barcelona: Timun Mas
GRAY, N. (1999): *L'avi de l'osset*. Barcelona: Timun Mas
KEIZABURO, T. (1992): *El cel del cigne*. Barcelona: Joventut. **(C. Inicial)**
PRIM, E. (1998): *L'àvia Pepa se'n va*. Barcelona: Abadia de Montserrat **(C. Inicial)**
RAMÓN. E.; OSUNA, R. (2003): *No és fàcil, petit esquirol!*. Barcelona: Kalandraka edicions **(C. Inicial)**
SALES, F. (1991): *Més enllà del núvol blanc*. Barcelona: Edelvives **(C. Inicial)**
SOLÉ VENDRELL, C. (1985): *La lluna d'en Joan*. Barcelona. Hyma **(C. Inicial i C. Mitjà)**
VERREPT, P. (2000): *Et trobo a faltar*. Barcelona: Joventut **(Ed. Infantil i C. Inicial)**
WILD, M.; BROOKS, R. (2000): *Nana Vieja*. Ekaré **(C. Inicial)**
WILHELM, H. (1985): *Jo sempre t'estimaré*. Barcelona: Joventut. **(C. Inicial i C. Mitjà)**

CICLE MITJÀ D'EP

- CASALDERREY, F. (1996): *L'estany dels ànecs pobres*. Barcelona: Edebé **(C. Mitjà i C. Superior)**
DE SAINT MARS, D.; BLOCH, S. (1998): *S'ha mort l'avi*. Barcelona: La Galera.
LABBÉ, B. (2001): *La vida i la mort*. Barcelona: Cruïlla
MARTÍNEZ I VENDRELL, M. (1984): *Jo les volia*. Barcelona: Destino
PRIM, E. (1998): *L'àvia Pepa se'n va*. Barcelona: Abadia de Montserrat
RODA I., SOLÉ C.. (1997): *L'armari de l'àvia*. Barcelona: ING Edicions.
TEIXIDOR, E. (1986): *Cada tigre té una jungla*. Barcelona: Cruïlla.

CICLE SUPERIOR D'EP

- CELA, J. (1991): *El doble secret de l'àvia*. Barcelona: Empúries **(C. Superior i 1r i 2n ESO)**
LARREULA, E. (1997): *Alba*. Barcelona: La Galera. **(C. Superior i 1r i 2n ESO)**
MARTIN, A. (1991): *La mare invisible*. Barcelona: Barcanova. **(C. Superior i 1r i 2n ESO)**



SECUNDÀRIA - ADULTS

- CARBONELL, R.M. (2003): *Algún dia, Irina*. Barcelona: Grijalvo **(3r i 4t ESO i adults)**
DELIBES, M. (1948): *La sombra del ciprés es alargada*. Barcelona: Destino **(3r i 4t ESO i adults)**
GORRIZ, J. (1996): *Adéu, Cecília*. Barcelona: Empúries **(3r i 4t ESO) tracta del suïcidi**
LOWRY, L. (1985): *Un estiu per morir*. Barcelona: L'Esparver.
OLIVA, P. (1996): *Els àngels no saben vetllar els morts*. Barcelona: Proa **(adults)**
VASSART, M. (1996): *Llibre de la vida, llibre de l'altra vida*. Barcelona: Montena **(adults)**
VERGÉS DE ECHENIQUE, P. (2001): *Berta. Reúne fuerzas para afrontar el cáncer*. Barcelona: Sirpus **(ESO)**

FILMOGRAFIA

Aquí hi ha la referència d'algunes pel·lícules en les que d'una manera o altre apareix el fet de morir. En citem tres per a cada cicle, tot i que està clar que en funció de l'alumnat amb qui haguem de parlar-ne, en triarem una o altre. Les que recomanem per al CM són potser les més compromeses, perquè són pel·lícules de dibuixos animats i als alumnes els poden semblar més adequades per a "hens petits". Ara bé, com que aquí l'objectiu és aprofundir en alguns aspectes concrets de la pel·lícula, pensem que se'n pot treure molt profit amb alumnes d'aquestes edats.

EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL D'EP

- UNIVERSAL PICTURES (1995): *Balto*. EEUU
PARAMOUNT FILMS (2000): *Historia de una gaviota*. ITALIA
CENTURY FOX (2002): *L'edat de gel*. EEUU

CICLE MITJÀ D'EP

- WALT DISNEY (1990): *El rei lleó*. EEUU
WALT DISNEY (1998): *Hércules*. EEUU
WALT DISNEY (2003): *Germà ós*. EEUU

CICLE SUPERIOR D'EP

- COLUMBIA PICTURES (1991): *La meva noia*. EUA
VERTIGO FILMS (1996): *Ponnette*. FRANÇA
FILMAX INTERNATIONAL (1985): *Mi vida como un perro*. EEUU

BIBLIOGRAFIA BÀSICA MORT – DOL (adolescents, joves i adults)

- * ALBOM, M. (1999): *Els dimarts amb Morrie. Un vell, un jove i la gran lliçó de la vida*. Barcelona: Empúries
- ALBOM, MITCH: *Les cinc persones que trobaràs al cel*.
- * ALLENDE, I. (1995): *Paula*. Barcelona: Plaza & Janés **(per mares que se'ls mor la filla)**
- ARIÈS, Ph. (2000): *Historia de la muerte en Occidente. Desde la Edad Media hasta nuestros días*. El Acanalado
- BOWKER, JOHN: *Los significados de la muerte*. Ed. Cambridge University Press
- BUCAY, J. (2003): *El camino de las lágrimas*. Barcelona: Grijalvo
- BUCKMAN, ROBERT: *Com donar les males notícies*. Barcelona: Eumo **(guia per a professionals de la salut)**
- * CELA, J. (1991): *El doble secret de l'àvia*. Barcelona: Empúries **(eutanàsia -adolescents)**
- CELA, J. (2003): *Coi de Quico!* Barcelona: La Galera **(nen/a 10-12 anys amb avi)**
- COBO MEDINA, CARLOS: *Los tópicos de la muerte*. Barcelona: Libertarias
- DÍAZ TEBA, I. (2004): *I ara, on és? Com ajudar els nens i els adolescents a entendre la mort*. Barcelona: Viena.
- FRANKL, V.E. (1994): *El hombre en busca de sentido*. Barcelona: Herder
- * GAARDER, J. (2003): *La joven de las naranjas*. Madrid: Siruela **(si hem de morir, val la pena viure?)**
- * GARRIDO, C. (2002): *Te lo contaré en un viaje*. Barcelona: Ares y Mares **(mort de la filla de 20 anys de càncer)**
- GAUDIN, Ph. (ed.) (2004): *La muerte, lo que dicen las religiones*. Bilbao: Mensajero.
- HENNEZEL, M. (1996): *La mort íntima*. Barcelona: Columna **(bo)**
- HENNEZEL, M. i LELOUP, J.Y. (1998): *L'art de morir. Tradicions religioses i espiritualitat humanista davant la mort*. Barcelona: Helios
- HUISMAN-PERRIN, E. (2003): *La mort explicada a la meua filla*. Barcelona: Empúries
- KROEN, W. (2002): *Cómo ayudar a los niños a afrontar la pérdida de un ser querido. Un manual para adultos*. Barcelona: Oniro **(per tenir a l'escola)**
- KÜBLER-ROSS, E. (1992): *Los niños y la muerte*. Barcelona: Luciérnaga
- KÜBLER-ROSS, E. (1998): *Preguntas y respuestas a la muerte de un ser querido*. Barcelona: Martínez Roca
- LEE, C. (1995): *La muerte de los seres queridos. Cómo afrontarla y superarla*. Barcelona: Plaza & Janés
- * LEWIS, C.S. (1994): *Un dol observat*. Barcelona: Columna **(d'aquí surt la pel·lícula "Terres de penombra")**
- * LIENAS, G. (1989): *Així és la vida, Carlota*. Barcelona: Empúries
- LORENTE, R – VILAMITJANA, J. (2001): *Propostes per a una litúrgia funerària laica*. Girona: Quaderns de les 7 sivelles
- LUKAS, E. (2002): *En la tristeza pervive el amor*. Barcelona: Paidós **(d'interès per persones que estan passant un dol)**
- MÈLICH, J.C. i POCH, C. (1994): *La necessitat d'una pedagogia de la mort a l'escola*. Rev. Perspectiva Escolar, núm. 188, pp. 46-51. Barcelona: Associació de mestres Rosa Sensat
- MÈLICH, J. C. (2002): *Filosofia de la finitud*. Barcelona: Herder
- NEIMEYER, R. (2001): *Aprender de la pérdida. Una guía para afrontar el duelo*. Barcelona: Paidós **(pràctic, senzill)**
- NULAND, S. (1995): *Cómo morimos. Reflexiones sobre el último capítulo de la vida*. Madrid: Alianza **(alguns dels capítols contenen dades que ja no són actuals)**

PÀMIES, T. (2003): *Conviure amb la mort*. Barcelona: Empúries
POCH, C. (1996): *De la vida i de la mort. Reflexions i propostes per a educadors i pares*. Barcelona:
Claret **(la segona part, una mica obsoleta, ha estat substituïda per propostes actualitzades en el llibre de Poch i Herrero, Paidós)**
POCH, C. – HERRERO, O. (2003): *La muerte y el duelo en el contexto educativo. Reflexiones, testimonios y actividades*. Barcelona: Paidós **(per tenir a l'escola)**.
SERRANO, SEBASTIÀ: *El regal de la comunicació*. Ed. Ara llibres
SINGER, P. (1997): *El derrumbre de nuestra ética tradicional*. Barcelona: Paidós **(ética a final de la vida)**
SINGER, P.: *Repensar la vida y la muerte*. Paidós transiciones **(dilemes morals)**
TURNER, MARY: *Cómo hablar con niños y jóvenes sobre la muerte y el duelo*. Barcelona: Guía Paidós para padres
WOLFELT, AI. (2001): *Consejos para jóvenes ante el significado de la muerte*. Barcelona: Diagonal/Grup 62 **(hi ha el de "niños"; són "receptes" per actuar en cas d'urgència)**

* **El llibres assenyalats són de narrativa**

Revista AULA 122. Juny de 2003

FILMOGRAFIA

ESO – BATXILLERAT

Sapiens, però no tant –(Per què m'ha de passar a mi?)-
La meva noia
Tierras de penumbra, Terres de penombra
La habitación del hijo
Mi vida sin mí
El cuerpo humano. El final de la vida (número 7)
Philadelphia
Mar adentro
Johnny cogió su fusil
Million Dolar Baby

PEL TRACTAMENT DEL SUÏCIDI

El club de los poetas muertos
Las vírgenes suicidas